

Reiluja hankintoja

Opas eettisiin julkisiin hankintoihin

Sisällysluettelo

Esipuhe	3
Miksi ostaa Reilun kaupan tuotteita?	4
Reilu kauppa takaa kehitysmaiden viljelijöiden toimeentulon	4
Kuluttajien kiinnostus Reilua kauppaa kohtaan kasvaa	4
Euroopan unioni tukee reilua kauppaa	4
Julkishallinto on sitoutunut kestävän kehityksen edistämiseen hankinnoissaan	4
YK:n ihmisoikeuksien julistus	4
ILO:n sopimukset	4
Lapsen oikeuksien sopimus	4
Agenda 21	5
Aalborgin sopimus	5
Lainsäädännöllinen tausta julkishallinnon eettisille hankinnoille	5
Reilun kaupan tuotteiden suosimiselle julkisissa hankinnoissa on Euroopan unionin tuki	6
Reilun kaupan edut julkisyhteisöille	6
Reilun kaupan tuotteet osaksi kunnan hankintoja	6
Poliittinen sitoumus ostaa reilun kaupan tuotteita	6
Yleisimpiä argumentteja Reilun kaupan puolesta ja sitä vastaan	7
Tarjouspyynnön laatiminen	8
Reilun kaupan sisällyttäminen tarjouspyynnön otsikkoon	8
Reilun kaupan määrittäminen teknisissä eritelmissä	8
Esimerkki Reilun kaupan tuotteiden teknisestä eritelmästä	9
Reilu kauppa teknisissä täsmennyksissä ja päätösvaiheessa	9
Reilu kauppa yhtenä vaihtoehtona	9
Reilu kauppa sopimusehdoissa	9
Esimerkkejä tarjousvaihtoehdoista	10

Esipuhe

Julkisten hankintojen eettisyys on noussut voimakkaasti keskusteluun viime vuosien aikana. Suomalaisissa kunnissa ja kaupungeissa on tehty yli 50 Reilun kaupan tuotteiden käyttöä koskevaa aloitetta, ja kansalaisyhteiskunta on noussut vaatimaan päättäjiltä sitoutumista verorahojen kestäväan käyttöön. Tulevaisuudessa kaupunkien hankintayksiköiltä edellytetään yhä enemmän asiantunte-
musta ja osaamista, jotka liittyvät kestäväan kehityksen periaatteet huomioivien tarjouspyyntöjen laadintaan.

”Reiluja hankintoja – opas eettisiin julkisiin hankintoihin” pyrkii tekemään tutuksi 1.6.2007 voimaan tullutta hankintalakia eettisten hankintaperusteiden näkökulmasta. Julkaisu esittelee erilaisia hankintalain soveltamisesta saatuja ennakkotapauksia, antaa konkreettisia esimerkkejä reilun kaupan suosimiseen kuntien ja kaupunkien hankinnoissa sekä esittelee yleisiä käytäntöjä muissa Euroopan maissa.

Haluamme kiittää arvokkaista kommentteista ja huomioista ulkoasiainministeriön neuvonantajaa Vesa Leinoa, Helsingin kaupungin eläkkeelle siirtynyttä hankintaohjattajaa Veijo Uotista sekä kauppa- ja teollisuusministeriön hallitussihteeriä Johanna Lähdeä. Vastuu oppaan sisällöstä pidätetään kuitenkin oppaan tekijöillä.

Helsingissä 9.5.2008

Reilun kaupan puolesta Repu ry
Reilun kaupan edistämisyhdistys ry

Miksi ostaa Reilu kauppa -sertifioituja tuotteita?

Reilu kauppa takaa kehitysmaiden viljelijöiden toimeentulon

Reilun kaupan merkkijärjestelmä on luotu parantamaan kehitysmaiden viljelijöiden ja suurtilojen työntekijöiden asemaa kansainvälisessä kaupankäynnissä. Tuotteiden tuotannossa noudatetaan seuraavia periaatteita:

- Kehitysmaiden viljelijät ja suurtilojen työntekijät saavat työstään oikeudenmukaisen korvauksen.
- Osa Reilun kaupan lisätuloista käytetään elinolojen parantamiseen.
- Lapsityövoiman hyväksikäyttö on kielletty.
- Kaikkien tuotteiden alkuperä tiedetään.
- Tuotannossa noudatetaan tiukkoja ympäristömääräyksiä.

Reilu kauppa poistaa köyhyyttä kaupan avulla. Reilun kaupan ansiosta kehitysmaiden perheviljelijät pystyvät vaikuttamaan omalla työllään kokonaisten yhteisöjen hyvinvointiin.

Kuluttajien kiinnostus Reilua kauppaa kohtaan kasvaa

Reilun kaupan tuotteet kuuluvat yhä useamman suomalaisen ostoskoriin, ja eettinen kuluttaminen kasvattaa jatkuvasti suosiotaan. Suomessa on saatavilla jo yli 400 erilaista Reilun kaupan tuotetta, ja tuotevalikoimaan kuuluu muun muassa kahvia, teetä, hedelmiä, viinejä, urheilupalloja ja Reilun kaupan puuvillasta tehtyjä tekstiilejä. Vuonna 2006 Suomi oli maailman toiseksi nopeimmin kasvava Reilun kaupan markkina. Maailmanlaajuisesti Reilun kaupan tuotteiden myynti on kasvanut viime vuosina noin 30–45 prosentin vuosivauhtia maailmanlaajuisen vähittäiskaupparvon kohotessa vuonna 2007 arviolta 2,3 miljardiin euroon.

Euroopan unioni tukee reilua kauppaa

Euroopan parlamentti hyväksyi 6. heinäkuuta 2006 päätöslauselmaesityksen reilusta kaupasta ja kehityksestä (A6-0207/2006), jonka myötä parlamentti antaa täyden tukensa ja käyttökelpoisen määritelmän reilulle kaupalle. Parlamentin päätöslauselmaesityksen kohtien 22 ja 23 mukaan Euroopan julkishallinnon hankintayksiköiden ostovoimaa tulisi mahdollisuuksien mukaan käyttää kasvattamaan reilun kaupan tuotteiden markkina-osuutta.

Julkishallinto on sitoutunut kestävän kehityksen edistämiseen hankinnoissaan

Globalisoituvassa maailmassa päivittäin käyttämämme hyödykkeet saapuvat kauppojen hyllyille usein pitkienkin matkojen päästä. Viime vuosina keskustelu raaka-aineiden alkuperästä on noussut yhä enemmän pinnalle esiin tulleiden ympäristön ja työolojen laiminlyöntien takia. Kehitysmaista tuotavien raaka-aineiden, kuten kahvin, teen, kaakaon, hedelmien ja puuvillan, tuotannossa tavataan edelleen usein vakavimpia ihmisoikeuksia rikkovia käytäntöjä, kuten lapsi- ja pakkotyövoimaa. Julkishallinnon vastuulla on ottaa huomioon ostamiensa tuotteiden alkuperä ja vaatia kansainvälisten ihmisoikeuksia ja työtä koskevien sopimusten noudattamista kaikilta tarjouskilpailuun osallistuvilta tahoilta. Seuraavaksi esitellään sopimuksia, joita julkishallinto on sitoutunut noudattamaan Suomessa.

YK:n ihmisoikeuksien julistus

Tärkeimmäksi asiakirjaksi ihmisoikeuksien saralla voidaan perustellusti kutsua Yhdistyneiden kansakuntien vuonna 1948 luomaa ihmisoikeuksien julistusta, jonka ovat allekirjoittaneet lähes kaikki maailman valtiot. YK:n ihmisoikeuksien julistus kieltää selkeästi muun muassa orjatyön käytön sekä takaa oikeuden järjestäytymiseen ja kohtuullisiin työehtoihin.

ILO:n sopimukset

Keskeisintä työsuojelualan kansainvälistä lainsäädäntöä edustavat Kansainvälisen työjärjestön ILO:n sopimukset. ILO on tuottanut kaikkiaan noin 70 työsuojelu- ja työterveysalan sopimusta, joista merkittävimpinä voidaan pitää sopimusta työsuojelun ja työolojen kehittämisestä (nro 155), työterveyshuoltosopimusta (nro 161) sekä kemikaalisopimusta (nro 170). Suomi on ratifioinut kaikki keskeiset ILO:n työsuojelun ja työterveyden kehittämiseen liittyvät sopimukset.

Lapsen oikeuksien sopimus

Lapsen oikeuksien sopimus on maailman laajimmin ratifioitu ihmisoikeussopimus. YK:n yleiskokouksessa 1989 esitelty sopimus on yleisesti hyväksytty käsitys siitä, mitä oikeuksia kaikilla lapsilla tulisi olla. Sopimuksen allekirjoittaneet valtiot tunnustavat lapsen oikeuden tulla suojelluksi taloudelliselta hyväksikäytöltä sekä sellaiselta työnteolta, joka todennäköisesti vaarantaa tai haittaa hänen koulutustaan tai on vahingollista hänen terveydelleen tai ruumiilliselle, henkiselle, moraalille tai sosiaaliselle kehitykselleen. Sopimus vaatii määritettävän vähimmäiskäytännön tai -rajat lasten työlle sekä annettavan tarpeelliset työaika ja työoloja koskevat kansalliset säännökset.

Agenda 21

Vuonna 1992 pidetyssä Rio de Janeiron YK:n Ympäristö- ja kehityskonferenssissa (UNCED) päätettiin edistää kestävä kehitystä laatimalla paikallisia Agenda 21 -toimintaohjelmia. Ohjelmien tavoitteena on maapallon ekologisen, taloudellisen ja sosiaalisen kestävyuden takaaminen.

Esimerkki Italiasta

Italialaiset kouluruokat tarjoavat koululaisille reilun kaupan tuotteita. Vuonna 2008 Italiassa on 2 miljoonaa opiskelijaa, joiden oppilaitokset tarjoavat kahviloissaan ja ravintoloissaan reilun kaupan tuotteita.

Agenda 21 määrittelee taloudelliset ohjaukset yhdeksi tärkeistä askeleista kohti sosiaalisesti ja ekologisesti kestävä kehitystä.

Aalborgin sopimus

Aalborgin asiakirja eli eurooppalaisten kaupunkien ja kuntien yhteinen sopimus kestävästä kehityksestä sai alkunsa Euroopan kaupunkien ympäristökokouksessa vuonna 1994. Sopimus edellyttää kestävä kehityksen ohjelmaan tähtäävän prosessin käynnistämistä kunnissa yhdessä asukkaiden, yritysten ja kansalaisjärjestöjen kanssa. Sopimuksen neljännessä kappaleessa allekirjoittanut kunta pyrkii muun muassa tekemään kestäviä valintoja ja tehokkaasti edistämään kestävä tuotantoa ja kulutusta, erityisesti ympäristömerkittyjä, luomu- ja reilun kaupan tuotteita. Suomessa Aalborgin sopimuksen on allekirjoittanut yli 30 kuntaa ja kaupunkia¹.

Lainsäädännöllinen tausta julkishallinnon eettisille hankinnoille

Uusi hankintalaki astui Suomessa voimaan 1.6.2007. Lain tavoitteena on tehostaa julkisten varojen käyttöä, edistää laadukkaiden hankintojen tekemistä sekä turvata yritysten ja muiden yhteisöjen tasapuolisia mahdollisuuksia tarjota tavaroita, palveluita ja rakennusurakointia julkisten hankintojen tarjouskilpailuissa. Uusi laki panee täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston hankintadirektiivin 2004/18/EY sekä valvontadirektiivin 89/665/ETY².

Vanhasta laista poiketen uusi laki täsmentää selvästi, että erilaisten ympäristö- ja sosiaalisten näkökohtien huomioon ottaminen hankintasopimuksissa on mahdollista.

Hankintalaki §49: *Hankintayksikkö voi asettaa hankintasopimuksen toteuttamiselle erityisehtoja, jotka voivat koskea erityisesti ympäristö- ja sosiaalisia näkökohtia, kuten ammatillista koulutusta työpaikalla, kansainvälisen työjärjestön (ILO) sopimusten noudattamista, työoloja ja työehtoja tai vammaisten palvelukseen ottamista. Edellytyksenä on, että ehdot ovat syrjimättömiä ja yhteisöoikeuden mukaisia ja että niistä ilmoitetaan hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä.*

Rohkaisevina erityisehtojen asettamisen puolesta puhuvin ennakkotapauksina voidaan pitää Ey-tuomioistuimen tuulisähköä käsitellyttä tapausta C-448/01 Wienstrom sekä julkista liikennettä käsitellyttä tapausta C-513/99 Concordia Bus Finland Oy Ab. Edellä mainituissa tapauksissa tuomioistuin on puoltanut erityisehtojen asettamista ja

katsonut kokonaistaloudellisen edullisuuden perusteella tehtävien kestävä kehityksen mukaisten hankintojen olevan yhteisön lainsäädännön mukaisia.

Groningenin provinssille oikeudelta lupa suosia Reilun kaupan periaatteita

Hollantilainen oikeusistuin päätti 23.11.2007 (Päätös nro 97093/KG ZA 07-320), että julkisissa hankinnoissa saa vaatia Reilun kaupan kriteerien täyttämistä. Oikeuden apua tarvittiin, kun Douwe Egberts -kahvipaahimo ryhtyi toimenpiteisiin hollantilaisista Groningenin provinssia vastaan. Douwe Egbertsin mielestä sen kahvia syrjittiin tarjouskilpailussa, sillä provinssi oli valinnut työpaikoilleen tarjottavaksi Reilun kaupan kahvia.

Provinssi perusteli valintaa sillä, että se haluaa hankkia kahvinsa perheviljelijöiltä, jotka saavat tuotteestaan takuuhinnan, hyötyvät pitkistä kaupasuhteista ja saavat mahdollisuuden ennakkorahoitukseen. Oikeuden päätöksellä Groningenin provinssi sai varmistuksen, että se voi edelleen suosia Reilun kaupan periaatteita hankinnoissaan. Päätös on linjassa Hollannin hallituksen periaatteen kanssa edistää eettisyyttä julkisissa hankinnoissa.

¹ Kuntaliitto: Kestävä kehityksen työ kunnissa ja Suomen kuntaliitossa, <http://www.kunnat.net>

² Laki julkisista hankinnoista 30.3.2007/348

Reilun kaupan tuotteiden suosimiselle julkisissa hankinnoissa on Euroopan unionin tuki

Reilun kaupan järjestelmän positiiviset kehitysvaikutukset on tunnustettu useassa Euroopan unionin julkilausumassa. Unioni on lukuisia kertoja myös suoraan ottanut positiivisen kannan reilun kaupan³ tuotteiden suosimisesta julkisissa hankinnoissa.

- Kansainvälisen kaupan valiokunnan lausunto 5.5.2006, kohta 17 ”muistuttaa, että erityisesti julkisoikeudelliset alueelliset elimet tekevät suuria investointeja tavaramarkkinoihin; kehottaa niitä siksi kiinnittämään tarjouskilpailussaan erityistä huomiota reilun kaupan tuotteisiin.”
- Parlamentin päätöslauselma reilusta kaupasta ja kehityksestä (A6-0207/2006), kohta 22: ”pyytää Euroopan julkisia viranomaisia sisällyttämään reilun kaupan perusteet julkisiin tarjouskilpailuihinsa ja hankintapolitiikkaansa, ja pyytää komissiota edistämään tätä esimerkiksi laatimalla suuntaviivoja reilun kaupan hankintoja varten”
- EU:n, Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren valtioiden välillä allekirjoittama Cotonoun sopimus, 23. artikla, kohta g: ”Erityisesti tuetaan kaupan kehittämistä ja reilua kauppaa.”

Reilun kaupan edut julkisyhteisöille

➔ **Kestävän kehityksen edistäminen** – Reilu kauppa on tehokas keino köyhyyden poistamiseksi ja työolojen parantamiseksi kehitysmaissa.

➔ **Hyvä julkisuuskuva** – Reilun kaupan järjestelmän tuntee 92 prosenttia suomalaisista (Taloustutkimus 2007). Järjestelmä on luotettava ja kansainvälisesti arvostettu. Reilun kaupan kaupungit ja kunnat voivat käyttää Reilun kaupan kaupungin tai kunnan logoa omassa viestinnässään ja kertoa positiivisista kulutusvalinnoistaan omassa yhteiskuntavastuuta käsittelevässä tiedotuksessaan.

➔ **Kansainvälisten sopimusten täytäntöönpano** – Reilu kauppa on konkreettinen ja helppo tapa pyrkiä kohti Aalborgin sopimuksessa määriteltyjä tavoitteita.

➔ **Kansalaisyhteiskunnan tuki** – Reilun kaupan suosio kasvaa Suomessa ja muualla Euroopassa voimakkaasti. Yhä useammat ihmiset haluavat, että heidän verorahojaan

käytetään vastuullisesti ja kestävän kehityksen periaatteet huomioiden. Reilun kaupan edistämisyhdistyksen teettämän tutkimuksen (Taloustutkimus 2007) mukaan 91 prosenttia suomalaisista ei halua, että heidän verorahoiltaan ostetaan tuotteita, joiden tuotannossa on saattanut esiintyä lapsityövoiman hyväksikäyttöä tai työntekijöiden oikeuksien polkemista.

Esimerkki Italiasta

Italiassa 130 kaupunkia, 10 yliopistoa ja 7 muuta julkista toimijaa suosivat reilua kauppaa hankinnoissaan. Eri paikkakunnilla reilu kauppa on sisällytetty tarjouskilpailuihin joko sopimusvelvoitteena tai yhtenä vaihtoehtona alueesta riippuen. Vuonna 2008 reilu kauppa oli huomioitu yli 100 italialaisessa hankintasopimuksessa.

Reilun kaupan tuotteet osaksi kunnan hankintoja

Poliittinen sitoumus ostaa reilun kaupan tuotteita

Kunnanvaltuusto voi tehdä päätöksen siitä, että kunnan hankinnoissa siirrytään käyttämään reilun kaupan tuotteita. Valtuuston päätös antaa hankinnoista vastaaville virkamiehille valtuutuksen reilun kaupan tuotteiden suosimiseen kilpailutuksia tehtäessä. Valtuuston tuki reilun kaupan tuotteille voidaan sisällyttää kunnan omiin hankintaohjeistuksiin tai se voidaan saattaa hankinnoista vastaavien virkamiesten tietoon erillisenä tiedonantona.

Tampereen kaupungista Reilun kaupan kaupunki

Tampereen kaupunginvaltuusto teki 26.3.2008 päätöksen siitä, että Tampereen kaupunki suosii hankinnoissaan tuotteita, jotka täyttävät Euroopan parlamentin päätöslauselmassa (A6-0207/2006) määritellyt reilun kaupan periaatteet. Kaupunki päätti myös hakea Reilun kaupan edistämisyhdistyksen myöntämää Reilun kaupan kaupungin arvonimeä.

3 Parlamentin antama määritelmä reilusta kaupasta löytyy päätöslauselmasta A6-0207/2006

Yleisimpiä argumentteja Reilun kaupan puolesta ja sitä vastaan

Kunnissa eettisten näkökohtien sisällyttämistä kilpailutusasiakirjoihin on pelätty usein tarpeettomasti. Seuraavassa on esitetty yleisimpiä Reilun kaupan tuotteiden suosimista vastaan esitettyjä väitteitä ja vastauksia niihin.

Esimerkki Itävallasta

Virallisen pitopalveluvastaavan oli tarjottava kaikkiin Itävallan vuoden 2006 EU-puheenjohtajuuteen liittyviin tapahtumiin vaihtoehtona reilun kaupan kahvia, kaakaota, teetä sekä appelsiinimehua.

– **“Reilu kauppa ei muuta tuotetta itsessään, eikä sitä näin voi käyttää kilpailutuksessa valintakriteerinä.”**

Hankintalain tiukan tulkinnan mukaan sosiaaliset kriteerit tai tuotteen valmistusprosessi eivät vaikuta tuotteen ominaisuuksiin, eikä niitä EU-lainsäädännön mukaan voi vaatia teknisissä eritelmissä.

+ **“Euroopan komissio hyväksyy vihreän sähkön siitä huolimatta, ettei se eroa tavanomaisesta sähköstä.”**

Tietyn tuotantoprosessin kautta saavutettavat laatuominaisuudet voivat EU:n komission mukaan olla niin näkyviä kuin näkymättömiä.⁴ Tällä tarkoitetaan sitä, että tuote eroaa vastaavanlaisista tuotteista valmistusmenetelmältään tai ulkonäöltään – olivat erot näkyviä tai eivät –, koska on käytetty ympäristöystävällistä tuotantoprosessia, kuten esimerkiksi luonnonmukaisesti kasvatettujen elintarvikkeiden tai “vihreän” sähkön tuotannossa. Kun tuotteen arvo tai laatu muuttuu tuotantoprosessista johtuen, sosiaalisten kriteerien huomioiminen on hyväksyttävää.⁵

– **“Reilun kaupan kahvi ei vastaa makutottumuksia.”**

Useissa suomalaisissa kunnissa Reilun kaupan tuotteita vastaan on argumentoitu väittämällä esimerkiksi niiden laatuominaisuuksien tai maun olevan nk. tavanomaisista tuotteista poikkeavia.

+ **“Reilun kaupan sertifioitua kahvia on markkinoilla jo lähes 100 erilaista laatua.”**

Reilun kaupan tuotteiden valikoima on viime vuosina kasvanut Suomessa voimakkaasti. Tällä hetkellä erilaisia tuotteita on saatavilla yli 500, ja tuotevalikoima kasvaa jatkuvasti. Myös Reilun kaupan tuotteiden saatavuus on parantunut, ja ne kuuluvat lähes kaikkien suomalaisten kauppaketjujen ja tukkujen valikoimiin.

4 Komission tulkitseva tiedonanto julkisiin hankintoihin sovellettavasta yhteisön lainsäädännöstä ja mahdollisuuksista ottaa ympäristönäkökohdat huomioon julkisissa hankinnoissa Bryssel 4.7.2001 KOM(2001) 274 lopullinen

5 EC, “Bying Green”, s. 5

Tarjouspyynnön laatiminen

Reilun kaupan sisällyttäminen tarjouspyynnön otsikkoon

Viranomaisilla on suuri vapaus valita mitä tuotteita he haluavat ostaa⁶. Hankintayksikön ei tarvitse perustella hankinnan sisältöä, ja hankinnan kohteen määrittelyyn suhteessa hankintatarpeeseen voidaan puuttua vain, jos määrittely on tehty syrjiväksi⁷. Edellä mainitun perusteella tarjouspyynnön otsikon valintaa rajoittavat ainoastaan EU-lain peruseriaatteen syrjimättömyydestä sekä palveluiden ja tavaroiden vapaasta liikkuvuudesta. Edellä mainitut rajoitukset otetaan huomioon otsikkoriviin viittaavissa tarjouspyynnön teknisissä eritelmissä. Tarjouspyynnön otsikon tulee selkeästi määritellä, mitä tuotetta halutaan ostaa, ja näin maininta reilusta kaupasta tulee liittää jo tarjouspyynnön otsikkoon.⁸

Reilun kaupan määrittelemisen teknisissä eritelmissä

Tarjouspyynnön tekniset eritelmät määrittelevät tarjouspyynnön otsikon. Tekniset eritelmät tulee laatia noudattaen EU:n puitteissa vahvistettua yleistä hankintasanastoa (CPV), joka perustuu EU:n parlamentin ja neuvoston asetukseen n:o 2195/2002. Reilun kaupan tuotteet kilpailutetaan käyttäen normaalia tuoteryhmää kuvaavaa CPV-koodia (esim. 15860000-4 Kahvi, tee ja vastaavat tuotteet). Reilun kaupan tuotteille ei ole omaa CPV koodia.

Teknisissä eritelmissä tuotteilta voidaan vaatia Reilun kaupan kriteerien täyttymistä, mutta vastaavat normit täyttävät muut tuotteet täytyy aina hyväksyä mukaan kilpailuun. Jos Reilun kaupan tuotteita koskeva hankinta ylittää laissa määritellyt kynnyksarvot, reilun kaupan tekniset eritelmät tulee määritellä viittaamalla joko eurooppalaisten standardien mukaisiin kansallisiin standardeihin tai eurooppalaisiin tekniisiin hyväksyntöihin tai eritelmiin hankintalain mukaisesti. Tällaisessa tapauksessa voidaan käyttää Euroopan parlamentin päätöslauselmassa antamaa määritelmää reilusta kaupasta (A6-0207/2006).⁹

Suorin ja helpoin tapa ostaa reilun kaupan tuotteita on vaatia teknisissä eritelmissä, että tuotteet täyttävät Euroopan komission resoluutiossaan antaman määritelmän reilusta kaupasta (A6-0207/2006). Tämä vaihtoehto on luontevin silloin, kun kunnassa on tehty poliittinen päätös siirtyä kokonaan reilun kaupan tuotteisiin.

Euroopan parlamentin päätöslauselmassa listaamat reilun kaupan kriteerit:

- a) reilu tuottajahinta, joka takaa reilun palkan ja joka kattaa kestävän tuotannon ja elämisen kustannukset. Tämän hinnan on oltava ainakin yhtä korkea kuin reilun kaupan vähimmäishinnan ja palkkion, niiltä osin kuin reilun kaupan järjestöt ovat ne määritelleet,
- b) maksujen maksaminen osittain etukäteen, jos tuottaja niin pyytää,
- c) pitkäaikaiset, vakaat suhteet tuottajiin ja tuottajien osallistuminen reilun kaupan standardien määrittelyyn,
- d) avoimuus ja jäljitettävyyys koko tuotantoketjun ajan asianmukaisen tiedon takaamiseksi kuluttajille,
- e) tuotanto-olosuhteet, jotka noudattavat Kansainvälisen työjärjestön (ILO) kahdeksaa keskeistä yleissopimusta,
- f) ympäristön kunnioittaminen, ihmisoikeuksien erityisesti naisten ja lasten oikeuksien suojeleminen sellaisten perinteisten valmistusmenetelmien kunnioittaminen, jotka edistävät taloudellista ja sosiaalista kehitystä,
- g) toimintaedellytysten kehittäminen ja vaikutusmahdollisuuksien antaminen tuottajille, erityisesti kehitysmaiden pienen mittakaavan tuottajille ja syrjäytyneille tuottajille sekä työntekijöille, heidän järjestöilleen ja vastaaville yhteisöille, jotta reilun kaupan kestävyys varmistetaan,
- h) tuottajajärjestöjen tuotannon ja markkinoillepääsyn tukeminen,
- i) tiedotustoimien lisääminen reilun kaupan tuotannosta ja kauppasuhteista, reilun kaupan tehtävästä ja tavoitteista sekä kansainvälisissä kauppasuhteissa vallitsevasta epäoikeudenmukaisuudesta,
- j) kyseisten ehtojen valvonta ja vahvistaminen tavalla, joka antaa suuremman roolin etelän järjestöille, johtaa kustannusten alenemiseen ja paikallisten tahojen keskeisempään osallistumiseen sertifiointiprosessissa,
- k) säännöllinen reilun kaupan toimien vaikutusten arviointi.

6 EC, "Bying Green", s. 14

7 Pekkala, "Hankintojen kilpailut-taminen" 2007 s. 341

8 EFTA, "Fair Procura", s. 19

9 ICLEI, "Buy Fair", s. 6

Esimerkki Espanjasta

Barcelonan Autònoma-yliopistolla myydään vuosittain noin 6500 kiloa reilun kaupan kahvia 50 kahviautomaatissa. Vuonna 2008 yli 40 000 opiskelijalla oli mahdollisuus valita reilun kaupan tuotteita myös yliopiston välipala-automaateista. Barcelonan yliopiston hankinnoilla on ollut suuri merkitys, ja jopa 20 prosenttia Katalonian alueen reilun kaupan kahvista myydään Barcelonan yliopistossa.

Esimerkki Reilun kaupan tuotteiden teknisestä eritelmästä

Tekninen eritelmä

”Reilun kaupan tuotteiden tulee olla valmistettu Euroopan parlamentin päätöslauselmaesityksen reilusta kaupasta ja kehityksestä (A6-0207/2006) parametrien mukaisesti.”

Todiste

”Reilu kauppa -sertifioidun tuotteen lisäksi tarjoaja voi muulla vastaavalla tavalla näyttää täyttävänsä Euroopan parlamentin päätöslauselman kriteerit.”

Reilu kauppa teknisissä täsmennyksissä ja päätösvaiheessa

Reilun kaupan kriteerejä voidaan käyttää myös tarjousten vertailuvaiheessa, eli yhtenä vertailuperusteena muiden kriteerien kuten hinnan kanssa. Tämä tarkoittaa pohjimmiltaan sitä, että reilun kaupan tuotteet ovat ”suositeltavia” mutta eivät ”pakollisia”. Käytettäessä kriteereitä yhtenä vertailuperusteena, tämä on selkeästi ilmaista jo tarjouspyynnössä.

EU:n hankintasäännöt sallivat tarjousten arvioimisen joko pelkästään ”halvimman hinnan” tai ”kokonaistaloudellisesti edullisimman” tarjouksen mukaan. Viimeksi mainittu lähestymistapa sallii reilun kaupan käytön yhtenä vertailuperusteena. Hankintapäätöstä tehtäessä sovellettava valintaperuste on mainittava tarjouspyynnössä¹⁰.

Tarjousten arviointi tapahtuu usein niin, että jokainen tuotteelta haluttu ominaisuus pisteytetään eri kriteerien perusteella. Tietty määrä pisteitä (esimerkiksi 40 pistettä 100 pisteestä) saatetaan antaa siitä, kuinka hyvä hinta on esimerkiksi pitopalvelua ajatellen. 30 pistettä saatetaan antaa palvelun laadusta, ja toiset 30 pistettä voitaisiin antaa tarjolla olevien reilun kaupan tuotteiden valikoimasta. Kilpailuttavat tahot voivat itse päättää valintaperusteissa käytettävän pisteytyksen.

Kokonaistaloudellisia arviointiperusteita voivat olla mm. tuotteen hinta, toimitusaika, valmistuspäivä, käyttökustannukset, ympäristöystävällisyys, sosiaaliset kriteerit jne. Valintaperustetta ja sitä ilmentäviä arviointikriteereitä ei saa muuttaa tai lisätä hankintaprosessin aikana.

Reilu kauppa yhtenä vaihtoehtona

Tarjoajia voi pyytää esittämään reilun kaupan tuotteita yhtenä vaihtoehtona. Tämä tarkoittaa, että teknisissä eritelmissä tuotteelle/palvelulle määritellään minimivaatimukset, jotka soveltuvat niin ”neutraaliin” tarjoukseen kuin reilun kaupan tuotteita sisältävään vaihtoehtoon. Jälkimmäistä tarjousvaihtoehtoa varten tarjoajille annetaan reilun kaupan tuotteita koskeva määritelmä.

Tämä vaihtoehto mahdollistaa nk. ”neutraalien” ja reilun kaupan vaihtoehtoja sisältävien tarjouksien vertailun.

Reilu kauppa sopimusehdoissa

Reilun kaupan kaltaiset sosiaaliset ja yhteiskunnalliset vaatimukset voidaan huomioida myös hankinnan sopimusehdoissa.¹¹Tällöin jo tarjouspyynnössä tulee ilmoittaa lain 49 § tarkoitetuista sosiaalisiin näkökohtiin liittyvistä hankintasopimuksen erityisehdoista.

10 HL 62,3 § sekä 69 ja 71 §

11 Pekkala, 2007 s.341

Esimerkkejä tarjousvaihtoehtoista

Tässä kappaleessa esitellään joitakin esimerkkejä varsinaisista teknisistä eritelmistä ja valintaperusteista, joita voidaan käyttää suoraan tarjousasiakirjojen laadinnassa¹². Nämä esimerkit pohjautuvat kahteen mahdolliseen tapaukseen, joissa reilun kaupan tuotteita on mahdollista käyttää: kahvin suoraan ostoon (esim. käyttöön keittiöissä, ruokaloissa, myyntiautomaateissa) ja julkisiin cateringpalveluihin. Esimerkkejä voidaan soveltaa mihin tahansa tarjoukseen tuotteille tai palveluille, joihin halutaan sisällyttää reilun kaupan tuotteita.

Esimerkki 1

Reilun kaupan tuotteiden suora osto

Vaihtoehto A – 100 % reilun kaupan tuotteita

Asiasisältö: reilun kaupan kahvin osto

Esimerkki teknisestä eritelmästä: Kahvin tulee olla tuotettu Euroopan parlamentin päätöslauselmaesityksen reilusta kaupasta ja kehityksestä (A6-0207/2006) mukaisesti.

Todistus: Reilu kauppa -sertifioidun tuotteen lisäksi tarjoaja voi muulla vastaavalla tavalla näyttää täyttävänsä Euroopan parlamentin päätöslauselman kriteerit.

Vaihtoehto B – Tietty prosentuaalinen osuus reilun kaupan tuotteita

Asiasisältö: Kahvin osto, X % kahvista reilun kaupan kahvia
Esimerkki teknisestä eritelmästä: X % kahvituotteista tulee olla tuotettu Euroopan parlamentin päätöslauselmaesityksen reilusta kaupasta ja kehityksestä (A6-0207/2006) mukaisesti.

Todistus: kuten yllä

Esimerkki 2

Reilun kaupan tuotteet catering-palvelussa

Vaihtoehto A – 100 % reilun kaupan tuotteita

Hankinnan sisältö: Pitopalvelutoimintasopimus, joka sisältää sopimusehdon reilun kaupan tuotteista

Esimerkki teknisestä eritelmästä: Kaiken kahvin, teen, suklaan, trooppisten hedelmien ja trooppisten hedelmämehujen, joita tarjoillaan pitopalvelutoiminnan

yhteydessä, tulee olla tuotettu Euroopan parlamentin päätöslauselmaesityksen reilusta kaupasta ja kehityksestä (A6-0207/2006) mukaisesti.

Todistus: Reilu kauppa -sertifioidun tuotteen lisäksi tarjoaja voi muulla vastaavalla tavalla näyttää täyttävänsä Euroopan parlamentin päätöslauselman kriteerit.

Vaihtoehto B – Tietty prosentuaalinen osuus reilun kaupan tuotteita

Hankinnan sisältö: Pitopalvelutoimintasopimus, joka sisältää sopimusehdon reilun kaupan tuotteista

Esimerkki teknisestä eritelmästä: Tietyn prosentuaalisen osuuden kahvista, teestä, suklaasta ja trooppisista hedelmistä, joita tarjoillaan pitopalvelutoiminnan yhteydessä, tulee olla tuotettu Euroopan parlamentin päätöslauselmaesityksen reilusta kaupasta ja kehityksestä (A6-0207/2006) mukaisesti.

Todistus: kuten yllä

Vaihtoehto C – Tietyn reilun kaupan tuotteen sisällyttäminen jokapäiväiseen ruokalistaan

Hankinnan sisältö: Pitopalvelutoimintasopimus, joka sisältää sopimusehdon reilun kaupan tuotteista

Esimerkki teknisestä eritelmästä: Lounasruokalistaan tulee sisältyä yksi reilun kaupan banaani kerran viikossa. Banaanien tulee olla tuotettu Euroopan parlamentin päätöslauselmaesityksen reilusta kaupasta ja kehityksestä (A6-0207/2006) mukaisesti.

Todistus: kuten yllä

Vaihtoehto D – Reilun kaupan tuotteiden esittäminen vaihtoehtoina

Hankinnan sisältö: Pitopalvelutoimintasopimus, joka sisältää sopimusehdon reilun kaupan tuotteista

Esimerkki teknisestä eritelmästä: Pitopalveluvastaavien on sopimusta noudattaen annettava ruokaloitten asiakkaiden valita reilun kaupan ja tavallisen kahvin, teen, suklaan, trooppisten hedelmien ja hedelmämehun välillä. Reilun kaupan tuotteen tulee olla tuotettu Euroopan parlamentin päätöslauselmaesityksen reilusta kaupasta ja kehityksestä (A6-0207/2006) mukaisesti.

Todistus: kuten yllä

Lähteet

Pekkala, Elise: Hankintojen kilpailuttaminen, Tietosanomaa, Jyväskylä 2007.

Euroopan komissio: Buying green - A handbook on environmental public procurement, http://ec.europa.eu/environment/gpp/pdf/buying_green_handbook_en.pdf [viitattu 23.3.2008].

Euroopan komissio: Mietintö reilusta kaupasta ja kehityksestä (A6-0207/2006) <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A6-2006-0207+0+DOC+PDF+V0//FI> [viitattu 23.3.2008].

EFTA Fair Procura: Making Public Authorities and Institutional Buyers Local Actors of Sustainable Development, Bryssel 2005.

ICLEI: Buy Fair A Guide to the public purchasing of Fair Trade products http://www.buyfair.org/fileadmin/template/projects/buyfair/files/buyfair_guide_final_www.pdf [viitattu 23.3.2008].

Suomen Kuntaliitto: Kestävän kehityksen työ kunnissa ja Suomen Kuntaliitossa, www.kunnat.net/attachment.asp?path=1;29;356;1987;67816;22126 [viitattu 23.3.2008].

Laki julkisista hankinnoista, <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070348> [viitattu 23.3.2008].

12 Esimerkit mukailtu ICLEI:n Buy Fair -oppaasta, sivuilta 8-11

Reilun kaupan edistämisyhdistys ry
Paasivuorenkatu 2A, 5.krs
00530 Helsinki

puh. (09) 5658 680
fax. (09) 5658 6850
www.reilukauppa.fi/kaupungit
sähköposti: toimisto@reilukauppa.fi

Reilun kaupan puolesta Repu ry
Paasivuorenkatu 2 A, 5. krs
00530 Helsinki

puh. 050-349 5230
www.repu.fi
www.reilukaupunki.fi
sähköposti: info@repu.fi